

Василенко Юлія Василівна.

доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДИТИНИ ЯК ПОТЕРПІЛОГО ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Обов'язковою ознакою об'єкта складу кримінального правопорушення «Домашнє насильство» (ст. 126-1 Кримінального кодексу (далі – КК України) [1] є потерпілий. Згідно з вказаною статтею, потерпілим може бути подружжя чи колишнє подружжя або інша особа, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах. Більш детальний перелік таких осіб міститься у ч. 2 ст. 3 Закону України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2]. Серед зазначених в цій статті осіб особливо вразливими до домашнього насильства є діти. Адже дитина, яка є жертвою домашнього, не може захистити себе сама, піти з дому чи попросити про допомогу в дорослих людей. Наслідки застосування домашнього насильства до дитини є надзвичайно небезпечними; такі діти страждають від затримки фізичного, нервово-психічного розвитку, пізніше починають ходити, говорити, хворіють на заїкання, енурез, мають складнощі з контролем власних емоцій (гнів, прояви агресії, особливо на молодших дітях та тваринах). В подальшому у них порушується спілкування з однолітками, вони стають пасивними, не можуть себе захистити або, навпаки, намагаються повернути до себе увагу ексцентричною поведінкою [3].

При цьому, такі наслідки домашнє насильство має не тільки щодо дітей, які були безпосередньо його жертвами, а й для дітей, які були просто свідками такої поведінки в сім'ї. Не випадково в ст. 46 Стамбульської конвенції зазначено, що вчинення правопорушення (мається на увазі домашнього насильства) у присутності дитини має враховуватися як обтяжуюча обставина при визначенні вироку за таке правопорушення, а ст. 26 згаданої вище конвенції вимагає від держав-учасниць вживати необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб під час надання захисту та послуг з підтримки жертв належно враховувалися права та потреби дітей – свідків усіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції [4].

Подібної позиції дотримався і вітчизняний законодавець, закріпивши в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» положення, відповідно до якого постраждалою від домашнього насильства дитиною є не тільки особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі, але і дитина, яка стала свідком (очевидцем) такого насильства. Така дитина,

згідно зі ст. 22 зазначеного вище закону, має всі права постраждалої особи, реалізація яких забезпечується з урахуванням найкращих інтересів дитини, її віку, статі, стану здоров'я, інтелектуального та фізичного розвитку. Звернення та повідомлення про вчинення домашнього насильства стосовно дітей приймаються і розглядаються згідно з порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Якщо у зв'язку із вчиненням домашнього насильства стосовно дитини вона не може проживати із своїми батьками, іншими законними представниками, на час подолання причин і наслідків домашнього насильства дитина може бути влаштована до родичів, у сім'ю патронатного вихователя, до центру соціально-психологічної реабілітації дітей, притулку для дітей служб у справах дітей, інших установ для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання дитини відповідно до її потреб.

Захист прав та інтересів постраждалої дитини, у тому числі звернення до суду, представництво її прав та інтересів у суді, крім батьків та інших законних представників дитини, можуть здійснювати родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, якщо вони не є кривдниками дитини, а також орган опіки та піклування.

Під час розгляду судом та/або органом опіки та піклування спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини, відібрання дитини, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька дитини, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на законних підставах або не на основі рішення суду, обов'язково беруться до уваги факти вчинення домашнього насильства стосовно дитини або за її присутності.

Таким чином, на рівні законодавства ситуація із захистом дитини, постраждалої від домашнього насильства видається достатньо врегульованою. Водночас, на практиці такий захист, на жаль, поки що є малоефективним. За офіційними даними, поліція за рік реєструє понад 100 тисяч звернень за фактом насильства в сім'ї. При цьому, до правоохоронців звертаються не більш ніж 10% постраждалих від насильства, тобто реальна кількість випадків домашнього насильства є набагато більшою. Водночас, статистика мовчить про кількість дітей, які є жертвами такого насильства або його свідками. Приблизне уявлення про таку кількість дають результати соціологічних досліджень, наведених міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда — Україна», відповідно до яких понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за насильством у сім'ї. Водночас, у 2019 р. на облік як свідків домашнього насильства поставили двох дітей в країні [5].

Отже, кримінально-правовий захист дитини від домашнього насильства, на жаль, на даний час практично не реалізується в силу

того, що в правоохоронців, працівників соціальних служб, суддів, а також у суспільстві в цілому існує досить нечітке розуміння негативних наслідків домашнього насильства для дитини, яка стала не тільки його жертвою, але й його свідком.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

3. Особливості розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством: навчальний курс для суддів. Київ, 2018. С. 63. URL: <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/Curriculum-Adjudicating-Domestic-Violence-Cases.pdf>.

4. Стамбульська конвенція (Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами) від 11 травня 2011 року. URL: <https://rm.coe.int/1680462546>.

5. Дві історії людей, які в дитинстві стали свідками домашнього насильства / За матеріалами сайту zaborona.com. URL: <https://zaborona.com/dvi-istoriyi-lyudej-yaki-v-ditinstvi-stali-svidkami-domashnogo-nasilstva/>.

Вартилицька Інна Анатоліївна,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: ПРАКТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Практика призначення кримінальних покарань в Україні засвідчує, що протягом останніх років кількість засуджених правопорушників, щодо яких судами застосовано покарання у виді позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю має тенденцію до певного зростання.

На думку науковців, тяжкість кримінального правопорушення (суспільна небезпека того або іншого правопорушення) знаходить свій юридичний вираз у встановленій в законі за його вчинення мірі кримінальної відповідальності (вид і розмір кримінального покарання). У виді і розмірі покарання за те або інше кримінальне правопорушення виражається оцінка державою тяжкості кримінального правопорушення, його суспільній небезпеці [1, с. 29]. Отже, якщо санкції чинного кримінального законодавства юридично виражають тяжкість відповідних видів кримінальних правопорушень, то це повинно знаходити своє певне віддзеркалення в співвідношенні